

Branislav Cvetković

DNEVNIK ZA MAŠU

Moja američka avantura

Beograd, 2026.

*Amerika kakva stvarno jest, viđena očima jednog
koji se borio da preživi u njoj.*

Ante Tomić,
novinar i književnik

14. april

Draga moja, najdraža Mašo,

Jedva sam dočekaao trenutak da otvorim tvoj poklon. Sedeo sam na ivici kreveta, još u kaputu, sa koferom ispred sebe kao da se u njemu krije ceo moj svet. Tvoje izričito uputstvo da ga otvorim tek kada stignem u Ameriku bilo je ozbiljno, gotovo svečano, i nisam želeo da ga prekršim. Kada sam konačno podigao poklopac, pronašao svesku, srce koje si mi nacrtala i u njoj tvoju poruku: „Tata, volim te najviše na svetu i piši mi o svemu što ti se događa“, srce mi je zadrhtalo.

Toliko topline u tom jednostavnom crtežu, toliko nežnosti u tvojoj dečjoj ruci. Obradovalo me je, iskreno, ali istovremeno i slomilo. Pomisao da si mi tako blizu po osećanjima, a toliko daleko po kilometrima, stegla me je u grudima. Ne mogu ni da zamislim kako izgleda svet iz tvoje visine, sa tvojih pet i po godina. Ne znam koliko tuge stane u tvoju malu dušu kad ti zafalim uveče, dok tiho povlačiš jorgan preko ramena. Samo znam koliko meni nedostaješ, i koliko se prazno i izgubljeno osećam.

Danas smo iz Sijetla krenuli za Ankoridž. Let je trajao oko četiri sata. Nebo je bilo tiho, sivo, oblačno – kao da ni ono nije znalo kako da me uteši. Spavao sam veći deo puta, ne zbog umora, nego zato što je san jedino mesto gde još uvek mogu da te sretnem.

Stigli smo oko 22 sati po lokalnom vremenu. Grad nas je dočekaao tiho, pod nekim severnim mirom koji mi nije poznat.

Otišli smo pravo u hotel. Osećaj u hodnicima, u postelji, u svemu – neki tuđi svet, koji još ne mogu da nazovem svojim. Ali pišem ti, Mašo, jer si ti ono što me još uvek povezuje sa sobom.

15. april

Danas smo ustali rano. Probudio me je Saša, potpuno iznenađen – nije ni znao da sam stigao. Bio je još u Majamiju i mislio je da ćemo se sresti kasnije. Njegov poziv me je razbudio brzo, a kafa koju smo popili pre svitanja bila je hladna, ali dobrodošla. Već u sedam časova smo krenuli ka aerodromu. Nebo je bilo vedro, ali vetar je šibao kao da podseća gde se nalazimo.

Let je bio zakazan za 10.10. Sve je prošlo bez problema, i oko jedanaest smo sleteli na ostrvo Kodijak. Vetar ovde ima poseban ukus – mešavinu mora, ribe i nečeg neobjašnjivo severnog. Na aerodromu nas je čekao direktor, čovek s čvrstim rukovanjem i kratkim rečenicama. Odveo nas je pravo na sastanak, ali ne u salu, već u neko staro skladište, za koje je, izgleda, mislio da je dovoljno funkcionalno.

Tamo smo proveli dva sata – bez smisla i plana. Smrzli smo se. On je došao na „genijalnu“ ideju da se kroz vrata pusti „malo svetla“, ne shvatajući da su to vrata kroz koja može da prođe kamion. I, naravno, sa svetlom je ušla i hladnoća – oštar, prodoran vetar koji je šetao skladištem kao kod svoje kuće.

Kasnije smo dobili smeštaj. Kuća u kojoj boravimo nalazi se daleko od svega – i od fabrike, i od grada, i od najbliže prodavnice. Oko nje – ništa osim blata, vlage i tišine koja nije prijatna. U kući se oseća ustajali miris memle, kao da su zidovi predugo čuvali tajnu za koju niko nije pitao. Nameštaj je star, izdrndan, škripi i njiše se. Neke fioke ne mogu da se otvore bez molbe i udarca šakom.

Ipak, imam sreće s cimerom. Moj profesor – razuman, smiren čovek, poznajemo se od prošle godine. Delili smo sobu i tada, i dobro se slažemo. S njim mogu o svemu da se dogovorim, što u ovakvim uslovima znači više nego što bi značilo bilo gde drugo.

Videćemo sutra – da li će nas preseliti, kada i gde. Obećanja ovde lebde u vazduhu, ali malo šta stvarno sleti.

16. april

Probudio sam se u tri ujutru, iznenada, bez sna i bez jasnog razloga. Tišina kuće bila je gusta, gotovo materijalna, a mrak u sobi imao je težinu stare vune. Ležao sam neko vreme nepomično, dok su mi misli, kao nepozvani gosti, prolazile kroz glavu jedna za drugom. Bilo je nemoguće vratiti se snu. Samo sam gledao u plafon i slušao škripu vetra u drvenim zidovima, kao da neko sa spoljne strane pokušava da podseti kuću da je još uvek živa.

Kasnije tog jutra, otišli smo do firme na sastanak – standardna papirologija, reči koje ništa ne znače, potpisi koji se potpisuju iz navike, ne iz razumevanja. Lica su umorna, pogledi tupi, sve je obavijeno nekom vrstom radne tišine, onom koja ne traži odgovore. Posle toga – ručak. Ne bih znao reći ni šta sam jeo, ali sećam se da je bilo toplo, i da je za kratko vreme stvorilo osećaj doma u stomaku.

Profesor i ja smo zatim svratili do crkve. Nismo razgovarali, samo smo staja-

li neko vreme pod svodovima koji su mirisali na tamjan i staro drvo. Ikone su blago sijale pod slabim svetlom, kao da čuvaju svoje tajne od pogleda. Bio je to tih trenutak – nije bio ni molitva, ni predah, više neko tiho usaglašavanje sa samim sobom.

Iz crkve smo produžili do radnje polovne robe. Takva mesta imaju osoben miris – mešavinu starog platna, metala i zaboravljenih dana. Predmeti su stajali po policama kao senke nekadašnjih domova – svaka stolica, svaka porcelanska šolja, nosila je nečiju prošlost. Neke od tih stvari su delovale kao da samo čekaju da ih neko uzme i udahne im novi život.

Zatim smo prošli pored naše stare kuće u naselju Beni Ben-sona. Srce mi se steglo kad sam video šta je od nje ostalo. Požar ju je zahvatio prošle zime – komšiji se zapalila kuća, a plamen se prelio kao besna reka. Govori se da je sve bilo namerno. Nije mogao da je proda, kažu, pa je sam rešio stvar. Na zidovima naše kuće vide se tragovi čađi, garavi otisci nesanice i straha. Ipak, vide se i tragovi ruku – majstori rade na obnovi, polako, metodično. Svaka nova daska, svaki zakucani ekser, kao da vraća kući dah. Nadamo se da ćemo se uskoro preseliti nazad. Ta kuća je, uprkos svemu, jedini prostor koji nam je makar donekle poznat.

Kasnije smo peške krenuli do „Sejfeja“ i „Volmarta“. Išli smo lagano, ali bez prekida. Šetnja je postala duga a da to nismo ni primetili – više od deset kilometara pod oblačnim nebom koje se menjalo na svakih pet minuta. I sunce i vetar i naznake kiše, sve je bilo tu, naizmenično i nestrpljivo. Pričali smo ponešto, čutali većim delom. U toj tišini bilo je razumevanja.

Kada smo se vratili u kuću, nisam imao predstavu o vremenu. Umor me je uzeo u naručje i bez reči me položio u krevet. Ne znam ni da li sam pokrio noge. Mislim da sam zaspao u trenu, kao da je ceo dan bio samo duga priprema za to jedno iskreno spavanje.

Saša je jedan od onih ljudi za koje ne znaš kad su tačno ušli u tvoj život, ali si siguran da su tamo odavno. Ne pravi buku kad ulazi, ne ostavlja tragove kad izlazi. Ima tu tišinu u sebi koju nose samo oni koji su mnogo toga već prećutali.

Nikada ga nisam čuo da viče, niti da traži nešto dvaput. Govori mirno, često sa blagim osmehom, kao da su mu i reči već odmerene pre nego što ih izgovori. On je profesor – ne samo po zvanju, nego po stavu. Ne drži predavanja, ali te stalno nečemu uči. Jednom rečju – čovek koji zna da bude prisutan, a da ne zauzme prostor.

Kad smo stigli na Aljasku, bio mi je neprocenjivo važan. Nismo prijatelji u klasičnom smislu – ne izlazimo zajedno, ne pričamo o sportu ili ženama. Ali sa njim postoji mir. Delimo sobu, ritam dana, tišinu večeri. I to što ga zovem „profesor“ nije navika – to je priznanje.

Saša ima onaj pogled čoveka koji je mnogo čitao, ali više zapamtio ono što nije zapisano. U njemu ima nečeg starinskog, kao da dolazi iz vremena kada se znanje prenosilo šapatom, a autoritet se nije gradio autoritetom, nego prisustvom.

Kad se ujutru budimo, ne kaže „dobro jutro“, nego jednostavno pita: „Kafa?“ I u toj jednoj reči je sve – i briga, i rutina, i toplina.

Ne znam gde je Saša naučio da se tako nosi s daljinama i tuđinama. Možda u knjigama koje više ne nosi sa sobom, jer ih zna napamet. Možda u životima koje nikada nije ispričao. A, možda, jednostavno, u tome što ume da ćuti na pravi način.

17. april

Danas je katolički Uskrs. Ponovo sam se probudio u tri ujutru, kao da mi telo, bez pitanja, određuje vreme buđenja. Ustao sam oko četiri. Kuća je spavala, a vazduh u sobi bio je hladan i tih. U tom mraku, svetlo telefona mi je donelo vest koja mi je u trenu promenila disanje – ti si, Mašo, sama otišla na takmičenje. Čitao sam poruku nekoliko puta. Ponos me je ispunio do vrha. Zamislio sam te kako stojiš na toj bini, sama, hrabra i nasmejana. U tom trenutku, nisam osetio razdaljinu između nas, već samo neizmernu bliskost.

Profesor i ja smo otišli na liturgiju u crkvu. Još juče, kada smo je prvi put posetili, sreli smo jednog čoveka na ulazu. Bio je u šezdesetim, s toplim, vedrim pogledom. Pitali smo ga da li možemo da uđemo u hram. Nasmejao se i rekao: „Naravno da možete“. Zatim nas je upitao da li smo pravoslavci. Kroz razgovor je otkrio da smo Srbi, što ga je obradovalo više nego što smo očekivali. Pozvao nas je da sutradan dođemo na uskršnju liturgiju i ručak sa zajednicom.

I zaista – danas, u crkvi, svi su znali ko smo. Svako lice bilo je blago, poznato, kao da nas pamte iz nekog starog vremena. Rukovali su se s nama, grlili nas pogledima, i zaista, delovalo je da im je iskreno drago što smo tu. Niko nije glumio gostoprimsvo – to je bilo ono retko, pravo, koje se ne uči, nego nasleđuje.

Nakon liturgije, ručali smo zajedno. Stolovi su bili postavljeni u nizu, a mirisi kuvane ribe i svežeg hleba šetali su prostorijom. Neko je svirao tiho na harmonici. Sve je bilo jednostavno, ali prožeto smislom. Posle ručka pozvali su nas i za Veliki petak.

Ljudi su se radovali svakom našem odgovoru. Nismo bili „gosti“ – postali smo deo nečeg što je veće od nas.

Crkva u koju smo ušli zove se Hram vaskrsenja Hristovog – ruska pravoslavna svetinja iz vremena kada je Aljaska pripadala Carskoj Rusiji. Podignuta 1794. godine, crkva je izgrađena u celosti od drveta, u prepoznatljivom ruskom stilu, i odiše starinom koja ne prestaje da živi. Nije to samo zgrada – to je vreme sa krovom.

Osnovao ju je Sveti German, monah koji je došao sa grupom misionara, s ciljem da proširi veru među Aleutima. Nisu svi misionari bili milostivi, ali German je bio drugačiji. Stao je u zaštitu domaćeg stanovništva, suprotstavio se trgovcima krznom i svima koji su donosili nasilje u ime vere. Bio je tih, nenametljiv, ali neumoljiv u pravdi.

Pričali su nam o dva čuda vezana za njega. U prvom – veliki cunami se približavao ostrvu. Sveti German je izašao na obalu, podigao ikonu Presvete Bogorodice i počeo da se moli. Voda je došla do mesta gde je stajao – i tu je stala. Ostrvo je bilo spaseno. Drugo čudo vezano je za njegovu smrt. Živeo je u isposnici na ostrvu Sprus. Pred smrt je rekao da ga niko neće sahraniti i da će biti zaboravljen trideset godina. I zaista – kada je umro 15. novembra, ostrvo je prekrila oluja. Njegovo telo nije pronađeno

mesecima. Tek nakon mnogo godina, episkop Petar je pokrenuo istraživanje. Sveti German je 1867. godine proglašen prvim svecem Ruske pravoslavne crkve sa američkog tla.

Danas, mošti Svetog Germana čuvaju se u toj crkvi. Kandilo iznad relikvijara neprestano gori, a ulje iz njega koristi se za pomazanje hodočasnika koji dolaze iz svih krajeva sveta. Njegov praznik obeležava se 9. avgusta.

Ući u taj hram znači stupiti u tišinu vremena. Unutra je mir – gust, postojan. Prošle godine bio sam svedok jednog prizora koji me je duboko dotakao. Majka je uvela dete koje je plakalo. U trenutku kada su prešle prag, dete je učutalo. Bez reči, bez razloga. Samo tišina i spokoj.

Na ostrvu Kodijak, to je jedini pravoslavni hram. I zato se svi pravoslavci ovde okupljaju u njemu – bez obzira na poreklo. I baš zato, kada su nas danas primili među sebe, nisam osetio strah ni nelagodnost. Osetio sam pripadnost zajednici koja ne traži da se objašnjavaš, već da dođeš.

U toj priči, Mašo, bilo je više svetlosti nego u svim neonskim lampama koje ovde viđam. I pomislih – možda svetlost ponekad stvarno ulazi kroz velika vrata, ali ne da nas smrzne, kao juče, nego da nas otopi.

18. april

Danas sam, prvi put otkako sam došao, uspeo da spavam duže – probudio sam se tek u pet. Ti jutarnji sati, koje sam ranije provodio u tišini, sada su mi pobegli, kao da je telo odlučilo da uzme ono što mu dugujem. San je bio miran, bez slika, ali pun nečeg okrepljujućeg.

U firmu smo otišli samo na ručak. Nije bilo ničeg zvaničnog, samo okupljanje uz sto, u sali u kojoj mirisi jela pomalo skrivaju umor radnog prostora. U hodu do firme, susreo sam gospodina Kostasa – čoveka iz Grčke, koga sam upoznao juče, u crkvi.

Bio je to susret koji je na prvi pogled delovao običan, ali me dirnuo iznutra. Kostas me je prepoznao dok sam prelazio ulicu i zastao je da se rukujemo. Njegovo lice ozareno, toplina u pogledu, kao da pozdravlja nekog rođaka. U tom trenutku, osećao sam se viđenim, primećenim, kao da zaista postojim i u ovom tuđem svetu.

„Prenesi pozdrave Toniju“, rekao mi je, „reći ćeš mu da ga pozdravlja njegov stari direktor“. Onda je kratko dodao, sa osmehom u brkovima: „Znaš, ja sam bio trinaest godina direktor proizvodnje, kada je Toni tek počinjao da radi. Bio je vredan momak još tada“.

U toj rečenici bilo je ponosa, ne samo zbog Tonija, već i zbog vremena koje je prošlo, zbog ljudi koje je formirao, možda i zbog sopstvenog traga koji nije izbledeo.

Nakon ručka, profesor i ja smo lagano krenuli peške prema kući. Vreme je bilo vetrovito, ali ne surovo – vetar je nosio so i daljine. Na pola puta, ponovo smo sreli onaj bračni par iz crkve.

Njihova lica su se odmah ozarila kad su nas ugledali. Kratki pozdravi, topla razmena reči, ono „dobro je što ste ovde“ koje ne mora da se izgovori. Bilo je u tome nečeg što mi je dalo snagu – kao da svet ima male kapije dobrote, koje se otvaraju kad ih najmanje očekuješ.

Možda je to danas bilo malo – tek nekoliko susreta – ali u danima koji se broje u kilometrima i tišinama, takvi trenuci svetle kao svetionici.

19. april

Jutros sam spavao do pola sedam. San je bio tanak, ali dovoljan da me popravi za novi dan. Napolju je bilo tiho, vetar se stišao, kao da je i on uzeo slobodan dan. Doručkovali smo bez reči, u toj navici koja ne traži objašnjenje – hleb, kafa, pogled kroz prozor u nebo koje ni danas nije obećavalo toplinu.

Otišli smo do firme da razgovaramo sa direktorom. Kuća u kojoj boravimo je jednostavno – loša. Ispod praga ulazi vetar, podovi su vlažni, prozori zamagljeni iznutra. Ali ono što je najgore – nemamo grejanje. Grejemo se na rernu. Bukvalno. Otvorimo vrata rerne i pustimo da se toplota razlije po sobi. To nije grejanje – to je improvizacija očajnika. Čak ni ono svetlo unutar rerne ne deluje kao nešto što greje, više kao slabašna nada. Profesor i ja smo pokušali da objasnimo situaciju bez dramatizacije, ali mislim da su i sami svesni da to nije prihvatljivo. Pitanje je samo kada će nešto preduzeti.

Posle sastanka, krenuli smo pešice nazad do kuće. Noge su išle same, a misli su lutale. Hodanje mi u poslednje vreme postaje neka vrsta meditacije – bez cilja, ali sa unutrašnjim mirom. Vratio sam se umoran, ali prazan na dobar način.

Popodne sam proveo u tišini. Čitao sam knjigu – ništa teško, ali dovoljno da me izvuče iz ove stvarnosti makar na nekoliko stranica. Posle toga, učio sam engleski – te sitne reči koje se stalno ponavljaju, ali i dalje ne ostaju. Ponekad imam osećaj da učim jezik sveta koji me ne čeka.

Na kraju sam motao cigarete. To mi je postao mali ritual. Prsti rade mehanički, ali u toj jednostavnosti ima nečeg ute-

šnog. Duvan miriše poznato, papir šuška kao stara uspavanka.
U tom trenutku, sve izgleda kao da je pod kontrolom – makar
na kratko.

20. april

Danas se, realno, nije desilo ništa posebno. Dan je prošao tiho, bez događaja i žurbe, kao da se i sam odlučio da odmori od obaveza. Nebo je bilo sivo, kao i juče, kao i svakog dana otkad smo stigli. Vetar je šetao ulicama, ali bez stvarne namere, kao pas koji se izgubio pa luta ukруг.

Ali u toj tišini dana, pojavio se Miša – i, kao po običaju, uneo nešto što vredi zapisati. Došao je iz „Volmarta“ zadihan, obučen slojevito kao da se vraća sa ekspedicije. Iza sebe je dovlačio – kolica. Prava, metalna kolica iz radnje, sa onim škripavim točkićem koji uvek ide ukrivo.

Zastao je ispred kuće kao da to što vuče uopšte nije neobično. Nas dvojica smo stajali na tremu i gledali ga u tišini nekoliko sekundi, onako kako se gleda umetnička instalacija – s nevericom.

„Mišo“, rekao je profesor prvi, „šta će ti kolica?“

Miša je samo slegnuo ramenima, kao da nosi torbu s jabukama, a ne tuđu imovinu.

„Pa ništa... Poneo sam. Imao sam puno da ponesem, nisam mogao sve u rukama.“

„A ako sutra broje kolica pa vide da fali?“

Tu je usledio onaj trenutak kada Miša, s tom svojom smirenom logikom, izgovara rečenicu koja se zauvek urezuje u pamćenje:

„Ma šta ima veze. I ja sam u ‘Maksiju’ brojao kolica svako več, stalno falilo po nekoliko. Pa šta? Uzmu ljudi, posluže se pa vrate. I ja ću sutra da ih vratim.“

Zastao je, gledao nas i ozbiljno dodao: „To je kao usluga. Pokretna torba. Amerika je to, ovde sve funkcioniše“.

U tom trenutku nismo mogli da se ne nasmejemo. Bio je to onaj zdrav, glasan smeh koji izade iz čoveka kao para iz lonca pod pritiskom. Nismo se smejali kolicima, smejali smo se sve-mu – improvizaciji, apsurdu, toj mešavini naše logike i tuđeg sveta u kojem pokušavamo da živimo.

I eto – dan bez događaja postao je dan sa pričom. Nekad je za to dovoljan samo Miša i jedna ukradena kolica s američkog asfalta.